

Tefsir Kaynakları Bağlamında Peygamberlik Yaşı

Age of Prophethood in The Context of Tafsir Sources

Ayşe Betül ORUÇ

ORCID: 0000-0003-0114-1991

E-Posta aboruc@erbakan.edu.tr

Doç. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi, Ahmet Keleşoğlu
İlahiyat Fakültesi, Tefsir Ana Bilim Dalı,
Assoc. Prof. Dr., Necmettin Erbakan University, Ahmet Keleşoğlu
Faculty of Theology, Department of Tafsir,
Konya-Türkiye
ROR ID: [013s3zh21](https://orcid.org/013s3zh21)

Sümeyye SAYĞIN

ORCID: 0000-0001-5778-4174

E-Posta sumeyyesaygn@gmail.com

Arş. Gör. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi, Ahmet
Keleşoğlu İlahiyat Fakültesi, Tefsir Anabilim Dalı,
Res. Assist. PhD., Necmettin Erbakan University, Ahmet
Keleşoğlu Faculty of Theology, Department of Tafsir,
Konya-Türkiye
ROR ID: [013s3zh21](https://orcid.org/013s3zh21)

Article Information / Makale Bilgisi

Citation / Atıf: Oruç, Ayşe Betül – Saygın, Sümeyye. "Tefsir Kaynakları Bağlamında Peygamberlik Yaşı". *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 32 (Eylül 2023), 84-108.
<https://doi.org/10.35415/sirnakifd.1257089>

Date of Submission (Geliş Tarihi)	27. 02. 2023
Date of Acceptance (Kabul Tarihi)	14. 04. 2023
Date of Publication (Yayın Tarihi)	15. 09. 2023
Article Type (Makale Türü)	Research Article (Araştırma Makalesi)
Peer-Review (Değerlendirme)	Double anonymized - Two External (İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme).
Ethical Statement (Etik Beyan)	It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited. (Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur).
Plagiarism Checks (Benzerlik Taraması)	Yes (Evet) – Turnitin / Ithenticate.
Conflicts of Interest (Çıkar Çatışması)	The author(s) has no conflict of interest to declare. (Çıkar çatışması beyan edilmemiştir).
Complaints (Etik Beyan Adresi)	suifdergi@gmail.com
Grant Support (Finansman)	The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research. (Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır).
Copyright & License (Telif Hakkı ve Lisans)	Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0. (Yazarlar dergide yayımlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır).

Özet

Peygamberlerin hayatlarından kesitler sunan Yüce Allah, onların imanlarını, samimiyetlerini, sabır ve gayretlerini bize örnek göstermektedir. Bu örneklik serüveni içinde onların elçi seçilme dönemleri de zikredilmektedir. Onların peygamber olarak ilan edilmeleri ve bu vasıfla anılmaları, kimi zaman henüz dünyaya gelmeden önce ya da bebeklik çağlarında gerçekleşebilmektedir. Kimi zaman hayat serüvenlerindeki zorlu mücadeleleri aktararak onların peygamberlik görevine hazırlandıkları beyan edilmektedir. Bazen de onların uzun yıllar boyunca kavimleriyle yaşadıkları mücadele ve onları tevhide davet etmek üzere katlandıkları ızdırap hatırlatılmaktadır. Bunun yanı sıra kavimleri tarafından tanınmaları ve değer bulma süreçleri de ayetlerde konu edilmektedir. Peygamberliğin kırk yaşında verildiği şeklindeki genel bir kabulün İslam düşüncesinde var olduğu bilinmektedir. Bununla birlikte ayetler peygamberlik yaşı olarak belli bir rakam zikretmemektedir. Ancak Kur'an'da kırk yaşına işaret edilmekte ve farklı bağlamlarda kırk sayısına yer verilmektedir. Hadis kaynaklarında ise Allah Resulü'nün hayatından bahsedilirken kırk yaşında risaletle görevlendirildiği özellikle zikredilmektedir. Kur'an ayetleri insan hayatının farklı dönemlerine işaret etmekte ve bu dönemleri belli rakamsal ifadelerle sınırlandırmadan zikretmektedir. Zira anne karnındaki dönemle birlikte bebeklik, çocukluk ve gençlik dönemleri ardından yetişkinlik ve nihayetinde yaşlılığıyla insan hayatının her aşaması birbirinden farklı özellikleriyle öne çıkmaktadır. Kuşkusuz bu dönemlerin belli bir yaşla değil de belli bir yaş aralığıyla ifade edilmesi mümkündür. Çünkü her insan kendi hayat tecrübesini yaşamakta ve birbirinden farklı olayları deneyimlemektedir. Hayat serüveni insanın gerek beden gücünün gerekse muhakeme yeteneğinin gelişmesi bakımından önemlidir ve bu noktada herkes için tekdüze bir gelişim gözlenmemektedir. Ayetlerin de bu hakikatlere işaret ederek insan hayatı için bir sınırlama ifadesi belirtmediği görülür. Ayetler, bu farklı aşamaların genel niteliklerini ve öne çıkan yönlerini gündeme getirmektedir. Ancak istisnai durumları ve farklılıkları da hatırlatarak konuyu tekdüzelikten kurtarır. Peygamberlerden kimilerinin elçi seçilme süreçlerinin anlatıldığı ayetlerde hayat serüveninin farklı dönemlerine işaret edildiği ve seçilen kimselerin belli nitelikleriyle zikredildiği görülür. Henüz dünyaya gelmeden önce Hz. Yahya'nın bir peygamber olarak ilan edilmesi ve küçük yaşta değerli özelliklerin kendisine bahşedilmesi genel kabulleri ve değerlendirmeleri gözden geçirmeyi zorunlu kılmaktadır. Diğer yandan beşikte peygamberliğini ilan eden Hz. İsa, etrafında bulunan insanları hakikate davet ederek bir yönden peygamberlik görevini de icra etmiştir. Geçirdiği zorlu serüvenlerle dikkat çekici bir hayat sürdüren Hz. Musa, ayetlerde peygamberlik görevine hazırlık dönemle birlikte zikredilmektedir. Onun peygamberlik için uygun vakte geldiği ve böylece görevlendirildiği aktarılmaktadır. Günümüzdeki insan yaşıyla kıyaslandığında aklın kavramakta zorlandığı bir süreye işaret edilerek Hz. Nuh'un kavmini davet sürecinde katlandığı zorluklara yer verilmektedir. Allah Resulü'nün kavmi tarafından tanınması ve değer bulma süreci de ayetlerde ele alınmaktadır. Böylece peygamber olarak seçilme sürecine ve öncesinde yaşanan vakiyaya dikkat çekilmektedir. Peygamberlerin seçilme sürecinden bahseden ayetlerin farklı hususlara temas ettiği görülmektedir. Kimi zaman bir mucize olarak sunulan bu seçim kimi zaman elçilik görevi için hazırlık süreciyle birlikte aktarılmaktadır. Bazen de sözü edilen süreç, ilgili peygamberin karşılaştığı problemi beyan etmektedir. Çalışmada, sözü edilen bu hususlar ayetler bağlamında sunulacaktır. İslam düşüncesi geleneğinde peygamberlerin yaşı konusundaki genel kabulün tefsir kaynakları çerçevesinde ele alınması, böylelikle ilgili meselenin tefsir sahasındaki yansımalarının ve farklı değerlendirmelerin sunulması hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Kur'an, Peygamberlik, Yaş, Kırk.

Abstract

Allah, who offers us sections from the lives of the prophets, shows us their faith, sincerity, patience and efforts to us. In these exemplary life adventures, the periods of their election is also mentioned. The declaration of their prophethood and their assignment with this qualification sometimes take place before their birth or in infancy. Sometimes the difficult struggles of the prophets in their life adventures are told and how they prepare for the prophetic mission is informed. Occasionally, the verses remind us of the struggle the prophets endured while living among their tribes for many years and the suffering they endured in inviting them to tawhid. In addition, their recognition and appreciation by their people is also mentioned in the verses. It is known that there is a general acceptance in Islamic thought that prophethood was given at the age of forty. However, the verses do not mention a specific number as the age of prophethood. However, the age of forty is referred to in the Qur'an and the number forty is mentioned in different contexts. In the hadith sources, while the life of the prophet is mentioned, it is especially mentioned that he was assigned to the prophethood at the age of forty. The verses of the Qur'an point to different periods of human life and mention these periods without limiting them with certain numerical expressions. Because, with the period in the mother's womb, infancy, childhood and youth periods, then adulthood and finally old age, each stage of human life stands out with its different features. Undoubtedly, it is possible to express these periods not with a certain age, but with a certain age range. Because each person lives their own life experience and experiences different events. The adventure of life is important in terms of the development of both physical strength and reasoning skills, and at this point, a uniform development is not observed for everyone. It is seen that the verses do not specify a temporal limitation for human life by pointing out these truths. The verses bring up the general characteristics and prominent aspects of these different stages. However, it saves the subject from monotony by reminding the exceptional situations and differences. It is seen that in the verses in which the election processes of some of the prophets are mentioned, different periods of the life adventure are pointed out and the selected people are mentioned with certain qualities. The mention of Yahya as a prophet before he was born and the bestowing of valuable features on him at a young age makes it necessary to review the general acceptances and evaluations. On the other hand, Jesus, who proclaimed his prophethood in the cradle, also fulfilled his prophetic mission in a way by inviting the people around him to the truth. Moses, who led a remarkable life with his difficult adventures, is mentioned in the verses together with the preparation period for his prophethood mission. It is reported that he came at the right time for prophethood and was thus assigned. The difficulties that Noah endured in the process of inviting his people are mentioned by pointing to a period of time that is difficult for the mind to comprehend when compared to the age of people today. The recognition of Muhammad by his people and the process of finding value are also discussed in the verses. Thus, attention is drawn to the process of being chosen as a prophet and his situation before. It is seen that the verses about the selection process of the prophets touch on different issues. This election, which is sometimes presented as a miracle, is sometimes conveyed together with the preparation process for the prophethood mission. Sometimes, the mentioned process expresses the problem faced by the prophet concerned. In the study, these issues will be presented in the context of the verses. It is aimed to deal with the general acceptance of the age of prophethood in the tradition of Islamic thought within the framework of tafsir literature and thus to present the reflection of the relevant issue in the field of tafsir and different evaluations on this issue.

Keywords: Tafsir, Qur'an, Prophethood, Age, Forty.

Giriş

İnsanoğlu doğumla başlayıp ölümlle nihayete erecek olan dünya hayatında Allah'ın kendisine takdir ettiği çeşitli aşamalardan geçmektedir. İnsanın geçirdiği bu aşamaların bütünü *ömür* olarak ifade edilmektedir. *Yaş* da ömrün miktarının yıl birimi ile ifade edilmesidir. *Yaş* aynı zamanda insanın gelişim evrelerinin her birini ifade etmek üzere kullanılan bir kavramdır.¹

Yüce Allah, insanın anne karnında başlayan yaşam serüveninin bebeklik, çocukluk, gençlik, yetişkinlik ve yaşlılık gibi temel evrelerine temas etmektedir.² Buna mukabil Kur'an'da yaşa dair rakamsal ifadeler oldukça azdır.³ Bu durum insan hayatının tekdüze olmadığı ve kesin kayıtlarla sınırlandırılmayacağı gerçeğine işaret etmektedir. Zira Kur'an, bireyi bir hayat serüveni içinde bütün olarak ele almakta ve farklı hayat dönemlerinde farklı davranış modelleriyle onu gündeme getirmektedir. Onun yaşadığı problemlere cevap olacak verileri ise bir beşer-elçi vasıtasıyla insanlara bildirmektedir.

Allah'ın insanlar arasından seçtiği bir elçiye ilahi vahyini iletmesi kuşkusuz harikulade bir olaydır. Ancak bu olağanüstü hadisenin bir taraftan beşerî diğer taraftan da ilahî bir yönü bulunmaktadır. Zira insan tabiatında yaratılan ve insanın geçirdiği yaşamsal döngülere sahip olan bir beşer, ilahi öğretinin muhatabı olması bakımından üstün nitelikleriyle öne çıkabilmektedir. Kur'an, peygamberlerin bu özelliklerine atıfta bulunarak onları değerli bir örnek olarak sunmaktadır.

İslam düşünce tarihinde peygamberlerin bir yönüyle üstün diğer yönüyle örnek olan hayatlarını ele alan çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalar peygamberlerin masumiyetinden onlara verilen mucizelere kadar pek çok konuyu ele almaktadır. Sözü edilen eserler peygamberlerin farklı yönlerini kimi zaman örnek kimi zaman da üstün ve değerli olma bakımından gündeme getirmektedir. Kuşkusuz peygamberlik konusunda gündeme gelen meselelerden biri de peygamberlerin seçildiği yaştır.

Peygamberlerin hayatlarından kesitler sunan Yüce Allah, peygamberlerden kimilerinin elçi olarak seçtikleri yaşam dönemlerine işaret etmekte ve onların bu esnada taşıdıkları niteliklere yer vermektedir. Sözü edilen ayetlerde yer alan ifadelerin anlamları ve

¹ Muhammed b. 'Alî b. el-Kâdî Muhammed Hâmid b. Muhammed Şâbir el-Fârûkî el-Hânefî et-Tahânevî, *Keşşâfu İştilâhâti'l-Funûn ve'l-'Ulûm*, thk. 'Alî Daħrûc (Beyrut: Mektebetu Lubnân Nâşirûn, 1996), 1/976.

² *Kur'an Yolu Meâli*, çev. Hayreddin Karaman vd. (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2015), el-Bakara 2/233; en-Nisâ 4/6; Yûsuf 12/22; en-Nûr 24/58-59; es-Sâffât 37/102; el-Ahkâf 46/15.

³ el-Ankebût 29/14; el-Ahkâf 46/15.

yaşam serüveni içinde karşılıkları olan dönem ya da yaş aralığı tefsir kaynaklarında üzerinde durulan konular arasındadır. Tefsir sahasında peygamberlerin seçilme yaşı hakkında telif edilen müstakil bir esere ulaşılammakla birlikte Fahrüddîn er-Râzî'nin (ö. 606/1210) *Mefâtîhu'l-ğayb* isimli eseri peygamberlerin seçim dönemlerinden bahseden ayetlerle alakalı farklı değerlendirmelere yer vermektedir. Peygamberlikle alakalı konularda Ehl-i sünnet ve Mutezile arasındaki yorum farklılığına işaret eden ve bunları eserinde beyan eden İmam Mâtürîdî'nin (ö. 333/944) *Te'vîlâtü Ehli's-sünne* isimli tefsiri de peygamberlerin seçim dönemlerine işaret eden ayetlerde önemli açıklamaları barındırmaktadır. Diğer yandan peygamber seçilme yaşına işaret eden rivayetlere, sahabe ve tâbiûnun görüşlerine çokça yer veren İbn Ebî Hâtim'in (ö. 327/938) *Tefsîrü'l-Kur'âni'l-'azîm li İbn Ebî Hâtim* adlı tefsiri ile Celâlüddîn es-Süyûtî'nin (ö. 911/1505) *ed-Dürü'l-mensûr* isimli eserini burada zikretmek mümkündür.

Modern dönemde Kur'an'a göre insanın gelişim evrelerini ele alan bazı çalışmalardan⁴ peygamber seçilme dönemiyle ilgili dolaylı veriler elde edilebilmektedir. Özellikle peygamberlik yaşı olarak ya da genel manada kırk sayısına temas eden diğer disiplinlerde yazılan çalışmalar da dikkat çekmektedir.⁵ Ancak tefsir sahasında peygamberlik yaşını konu edinen müstakil bir çalışmaya rastlanmamıştır. Kur'an'da sayılarla ilgili ifadelerin anlamlarını gündeme getiren kimi çalışmalarda⁶ ise peygamber seçiminde yaşa ya hiç değinilmemiş ya da dolaylı yünden işaret edilmiştir.

Hadis literatürüne bakıldığında ise peygamberlik yaşıyla ilgili açık ifadeler dikkat çekmektedir. Hz. Peygamber'in hayatından kesitler sunan bölümler onun kırk yaşında peygamber olduğunu beyan etmektedir.⁷ İslam düşünce tarihinde de peygamberlik yaşı

⁴ Abdurrahman Kasapoğlu, "Gelişim Psikolojisi Açısından Kur'an'da 'Bülûğ' Olgusu", *C.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi* 10/2 (2006), 269-291; Bashar Alqahwaji, "Kur'an ve Sünnette İnsanın Gelişim Dönemleri", *Universal Journal of Theology* 5/2 (2020), 287-308; Mehmet Bağış, "Kur'an'da Genç Ve Gençlik İle İlgili Kullanılan Kavramların Semantik Açısından Tahlili", *Iğdır International Social Sciences Congress* (Iğdır: IKSAD GLOBAL, 2021), 207-215.

⁵ Fahreddin Yıldız, "İslâmî İlimler, Divan Edebiyatı ve Tasavvuf Geleneğindeki Yeriyle Tarihten Günümüze Popüler Hadis Kitapları: Kırk Hadisler", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi* 11/21 (2013), 407-455; M. Selim Arık, "Hadislerdeki 'Kırk' Sayılarına Genel Bakış", *İslam Medeniyeti Araştırmaları Dergisi (İMAD)* 1/1 (2014), 136-181.

⁶ Mehmet Mâhir el-Baqri, "Sayıların Kur'an-ı Kerim'de Kullanımına Yönelik Dilbilimsel Bir İnceleme", çev. Türkmen Dursun Ali, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 22 (2006), 205-229; Süleyman Gezer, "Kur'an'da Geçen Sayısal İfadeler Hakkında Bazı Değerlendirmeler", *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 8/2 (2015), 477-492; Aygün Abdullah, "Kur'an'da Üslup ve Anlam Bakımından Dikkat Çeken Bazı Sayılar", *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 17 (2020), 126-152.

⁷ Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâil b. İbrâhîm el-Cu'fî el-Buhârî, *el-Câmi 'u's-şâhîh*, thk. Muhammed Zühayr b. Nâsır en-Nâsır (Dâru Tavkî'n-Necât, ts.), "Menâkıb", 61 (No. 3542); Ebû'l-Hüseyn el-Kuşeyrî en-Nisâbüri

olarak kırk rakamının zikredildiği bilinmektedir. Ancak çalışmalarda Kur'an ayetleri yahut tefsirler bağlamında konuyla ilgili yaklaşımlar gündeme getirilmemektedir.

Ortaya konan vakıa, peygamberlik yaşı konusundaki genel temayülü tefsir kaynaklarındaki değerlendirmeler eşliğinde gözden geçirmeyi ve peygamber seçiminde insan hayatının dönemlerinin önemine işaret etmeyi amaçlayan bir çalışmanın yapılmasına ihtiyaç bulunduğunu göstermektedir. Zira Kur'an İslam düşünce sisteminin temelinde yer alır. Bu bakımdan peygamberlerin seçildiği yaş meselesinde de ilahi vahyin gösterdiği hakikatleri öne çıkarmak gerekmektedir.

Konuyla alakalı ayetler ele alındığında peygamberlerin seçiminden ve hayatlarından bahseden ayetlerin onların peygamberlik yaşlarından rakam olarak bahsetmediği görülür. Ancak peygamberlerden kimilerinin elçi seçtikleri dönemlere işaret edilmektedir. Bunlardan Hz. Yahya henüz dünyaya gelmeden önce, Hz. İsa ise beşikte olduğu dönemde peygamber olarak ilan edilmektedir. Hz. Musa'nın geçirdiği zor sınavların ardından belli bir olgunluğa eriştiğinden söz edilerek onun peygamber olarak seçilmesinden bahsedilmektedir. Hz. Nuh'un inkârcı kavmiyle mücadelesi anlatırken *bin yıldan elli yıl eksik* bir zaman dilimine işaret edilmektedir. Son olarak Hz. Muhammed'in peygamber seçilmeden evvel kavminin yanında yaşadığı bir *ömre* yer verilmektedir. Kuşkusuz bu dönemlerin insan hayatı içinde bir değeri bulunmaktadır. Tefsirlerde bu meselenin farklı açılardan ele alındığı görülmektedir.

Tefsir disiplini özelinde İslami ilimlerde bir eksikliği giderme amacındaki bu çalışmada peygamberlik yaşı konusu genel hatlarıyla ele alınmış, ardından da Kur'an'da seçilme dönemlerine işaret edilen peygamberler özelinde tefsirlerin peygamberlik yaşı konusuna yaklaşımları değerlendirilmiştir. Bu bağlamda konu edilen peygamberler, Kur'an'da peygamber seçilme yaşlarına dair nispeten belirgin verilere ulaşılabilen Hz. Nuh, Hz. Musa, Hz. Yahya, Hz. İsa ve Hz. Muhammed olmuştur. Çalışma alanımız tümüyle yazılı kaynaklardan oluştuğu için takip edilen yöntem, nitel araştırma metotlarından biri olan doküman analizidir. Bununla birlikte elde edilen veriler mukayeseli olarak

Müslim, *el-Câmi 'u's-şahîh*, thk. Muhammed Fuâd Abdulbâkî (Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, ts.), "Fedâil", 31; Ebû İsâ Muhammed b. İsâ b. Sevre (Yezîd) et-Tirmizî, *el-Câmi 'u'l-Kebîr - Sünenü't-Tirmizî*, thk. Beşâr İvâd Ma'rûf (Beyrut: Dâru'l-Ğarb el-İslâmî, 1998), "Menâkıb", 4 (No. 3623); Ebû 'Abdullâh Mâlik b. Enes b. Mâlik el-Medenî Mâlik b. Enes, *el-Muvattâ'*, thk. Muhammed Muştafâ el-'A'zamî (Abu Dabi: Muessesetu Zâyid b Sultân, 1425/2004), "Sifatü'n-nebî", 21.

değerlendirilmiştir. Böylelikle toplum bilincine yerleşen ve genel kabul gören bir hususun tefsir disiplini çerçevesinde değerlendirilmesi yapılmıştır.

1. Peygamberlik Yaşı Hakkında Genel Bir Değerlendirme

Kur'an'da peygamberlerin kimi zaman peygamber olarak seçilme süreçlerinden kimi zaman da muhataplarıyla yaşadıkları zorlu mücadeleden bahsedilmektedir. Ancak ayetler peygamberlerin tam olarak hangi yaşta seçildiklerini açıkça zikretmemektedir. Bununla birlikte İslam düşünce geleneğinde nübüvvet yaşının kırk olduğu yönünde genel bir kabul söz konusudur.

Yaş konusuna rakam olarak yer veren el-Ahkâf 46/15. ayette kırk yaşına ve bu esnada insanın düşünsel ve duygusal olgunluğuna işaret edilmektedir: "... Nihayet çocuk olgunluğuna ulaşır kırk yaşına girince şöyle yakarır: 'Rabbim! Bana ve anne babama lütfettiğin nimete şükretmeye, razı olacağın işleri yapmaya beni muvaffak kıl...'" İnsanın yaşına rakamsal olarak pek yer vermeyen Kur'an'da kırk yaşın özellikle zikredilmesi, âlimlerin bu yaşın değeri konusunu öne çıkarmalarına sebep olmuştur. Diğer yandan Kur'an'da yaş meselesinin dışında kırk sayısına başka ayetlerde de yer verilmektedir. Hz. Musa'nın Tur Dağı'nda kırk gece kaldığı,⁸ İsrailoğullarının kutsal topraklardan kırk yıl mahrum bırakıldıkları⁹ ifade edilirken bu rakam kullanılmaktadır.

Hadis kaynaklarında Allah Resulü'nü ve onun risalet hayatını anlatan rivayetlerde "Allah Teala onu kırk yaşının sonunda peygamber olarak gönderdi"¹⁰ şeklindeki ifadeler yer almaktadır. İbn Abbâs'a (ö. 68/687-88) ve Zeyd b. Eslem'e (ö. 136/754) nispet edilen bir rivayette ise hiçbir peygamberin kırk yaşına gelmedikçe seçilmediği, ifade edilmektedir.¹¹ Nihayetinde İslam düşünce geleneğinde peygamberliğin kırk yaşında başladığı şeklinde genel bir kanaat dillendirilmektedir.¹²

Kırk yaşın sadece peygamberlik konusunda değil başka bağlamlarda da gündeme getirildiği görülmektedir. Hz. Peygamber kırk yaşının insan hayatının geneli açısından

⁸ el-Bakara 2/51; el-A'râf 7/142.

⁹ el-Mâide 5/26.

¹⁰ Buhârî, "Menâkıb", 61 (No. 3542); Müslim, "Fedâil", 31; Tirmizî, "Menâkıb", 4 (No. 3623); Mâlik b. Enes, "Sıfatü'n-nebî", 21.

¹¹ Ebü'l-Hasen Alî b. Muhammed b. Habîb el-Basrî el-Mâverdî, *Tefsîru'l-Mâverdî=en-Nüket ve'l-uyûn*, thk. es-Seyyid ibn Abdilmaksûd b. Abdirrahim (Beyrut-Lübnan: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, ts.), 5/277; Ebü'l-Muzaffer Mansûr b. Muhammed b. Abdilcebbâr et-Temîmî el-Mervezî es-Sem'ânî, *Tefsîrü'l-Kur'ân*, thk. Yâsir b. İbrahim, Ğanîm b. Abbâs b. Ğanîm (Riyad-Suud: Dâru'l-Vatan, 1997), 3/331.

¹² Ebu'l-Feth Muhammed b. 'Abdu'l-Kerîm eş-Şehristânî eş-Şehristânî, *el-Milel ve'n-Nihâl* (b.y.: Muessesetu'l-Halebî, ts.), 2/25.

anamlı olduğunu beyan etmekte ve “Kırk yıl İslam üzere yaşayan bir kimseden Allah delilik, cüzzam ve alaca hastalıklarını uzaklaştırır.” buyurmaktadır.¹³ Rivayetin devamında ise her on yılın sonunda Allah’ın o kişiye bahsettiği nimetlerden bahsedilmektedir. Bu ifadeler kırk yaşına kadar kişinin mümince davranışları neticesinde hürmete, Allah’ın lütfuna ve rahmetine layık hale geldiğini göstermektedir.¹⁴ Diğer yandan birçok hadiste *kırk* ifadesi yer almaktadır. Bunlar kimi zaman bir ölçüyü beyan etmek ya da belli bir zaman dilimini ifade etmek üzere hakiki anlamda kimi zaman ise mecazî anlamıyla mübalağa ve çokluğu ifade etmek üzere kullanılmaktadır.¹⁵

Hadis kaynaklarındaki ifadeler bağlamında İslam düşünce geleneğinde peygamberlik yaşının kırk olduğu kanaati hâkimdir. Ancak ayetlerde peygamberlik hususunda belli bir yaş ifadesinin yer almaması; üstelik bazı peygamberlerin peygamberlik dönemlerinden bahsedilirken bebeklik ve çocukluk dönemlerinden söz edilmesi farklı bir hususu gündeme getirmektedir. Bu bağlamda ayetlerde elçi olarak seçilme dönemlerine işaret edilen peygamberler için kullanılan ifadeler ve tefsir kaynaklarındaki değerlendirmelerin ele alınması isabetli olacaktır.

2. Tefsirlerde Peygamberlik Yaşı Meselesi

Kur’an, insanlık tarihinin farklı dönemlerinde insanlar arasından seçilen elçilerin ilahi vahye muhatap kılındığını beyan etmektedir. Peygamberlerin seçiminden ve hayatlarından bahseden ayetler peygamberlerden kimilerinin seçildiği döneme de işaret eder. Ayetlerde belirtilen dönemler ise tefsirlerde farklı açılardan ele alınmıştır.

2.1. Peygamberlikleri Bağlamında Çocukluk Dönemlerine İşaret Edilen Hz.

Yahya ve Hz. İsa

Kur’an ayetleri bazı özel insanları henüz dünyaya gelmeden önce yahut bebeklik veya çocukluk dönemlerinde peygamber vasfıyla zikretmektedir. Bunlar Hz. Yahya ve Hz. İsa’dır. Hz. Zekeriya’nın çocuk talebine mukabil ayette ona bir çocuğun verileceği müjdelenirken “O mâbedde durmuş namaz kılarken melekler ona şöyle seslendiler: ‘Allah’ın bir

¹³ Ebû ‘Abdullâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî Ahmed b. Hanbel, *Müsnedü’l-İmâm Ahmed b. Hanbel*, thk. Şu‘ayb el-’Arna‘ût - ‘Âdil Murşid v.dğr (Beyrut: Mu’essesetu’r-Risâle, 1421/2001), 21/12 (13279).

¹⁴ Ebû Abdillâh Muhammed b. Alî b. Hasen Hakîm et-Tirmizî, *Nevâdirü’l-uşûl fi ma‘rifeti aḥbâri’r-Resûl*, thk. Abdurrahman Umeyre (Beyrut: Dâru’l-Cil, ts.), 2/155-156.

¹⁵ Arık, “Hadislerdeki ‘Kırk’ Sayılarına Genel Bakış”; Yıldız, “İslâmî İlimler, Divan Edebiyatı ve Tasavvuf Geleneğindeki Yeriyle Tarihten Günümüze Popüler Hadis Kitapları: Kırk Hadisler”, 409-410.

kelimesini (Hz. İsa'yı) tasdik edici, efendi, iffetli ve sâlih kullardan bir peygamber olarak Yahyâ'yı Allah sana müjdeliyor."¹⁶ ifadeleri kullanılmaktadır. Meryem 19/12. ayette ise Yahya'ya henüz küçükken hikmetin verildiği beyan edilir: "Ey Yahyâ! Kitaba var gücünle sarıl!" dedik ve ona henüz çocukken hüküm verdik."

Hz. Yahya'ya yönelik emrin yer aldığı ayette ondan bahsedilirken *sabî* ifadesi kullanılır. *Sabî* ifadesini karşılamak üzere tefsirlerde 2-3 yaş,¹⁷ 7 yaş¹⁸ veya henüz orta yaşa gelmemiş olan genç manalarının verildiği görülür.¹⁹ Nihayetinde işaret edilen yaş dönemi henüz çocukluk ya da ilk gençlik dönemleridir.

Hz. Yahya'ya henüz çocukluk döneminde verilen *hüküm*²⁰ ise bazı müfessirler tarafından çocukluk döneminde peygamberliğin imkânı konusunda önemli bir delil kabul edilmektedir. Buna göre kastedilen nübüvvettir.²¹ Allah ona çocuk halinde insanların alışık olmadığı şekilde fikirlerinde isabetli olma, olgunluk ve gerçekleri idrak kabiliyeti vermiştir. Çocukken nübüvvet verilmesi Yahya'ya mahsus kılınan bir hususiyettir. Dolayısıyla Yahya'ya nübüvvetin kırk yaşından çok önce verildiği kabul edilmektedir.²²

Ebû Mansûr el-Mâtürîdî Hz. Yahya'nın dünyaya gelmeden önce peygamberliğinin ilan edilmesini Mutezile'nin iddialarına cevap olarak değerlendirir. Ona göre bu ifadeler Hz. Yahya'nın seçilmiş, ayrılmış, kendisine lütuf ve nimette bulunmuş olduğunu gösterir. Böylece herhangi bir hak ediş olmaksızın, bir gereklilik yerine getirilmeksizin Hz. Yahya'nın peygamber olarak seçildiğine işaret edilmektedir.²³

Fahreddin er-Râzî, Hz. Yahya'nın çocuk yaşta peygamber olmasını mümkün görenler arasında yer almaktadır. Zira Allah bu ayette onun şerefinden bahsetmiştir. Nübüvvet ise insanın taşıyabileceği en kıymetli sıfattır. Dolayısıyla kastedilen nübüvvetin ona verilmesidir. Diğer yandan Râzî nübüvvet meselesinin mucizelerle ilişkili olduğuna işaret

¹⁶ Âl-i İmrân 3/39.

¹⁷ Sem'ânî, *Tefsîrü'l-Kur'an*, 3/282; Begavî, *Me'âlimü't-tenzîl fi Tefsîri'l-Kur'an*, 3/227; Ebü'l-Ferec Cemâlüddîn Abdurrahmân b. Alî b. Muhammed el-Bağdâdî İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-mesîr fi 'ilmi't-tefsîr*, thk. Abdurrezzâk el-Mehdî (Beyrut: Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, 1422), 3/122.

¹⁸ İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-mesîr*, 3/122.

¹⁹ Ebû Muhammed Abdülhak b. Gâlib b. Abdurrahmân b. Gâlib el-Muhâribî el-Gırnâfî el-Endelüsî İbn Atıyye, *el-Muharrerü'l-vecîz fi tefsîri'l-kitâbi'l-'azîz*, thk. Abdusselâm Abdüşşâfi Muhammed (Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1422), 4/7.

²⁰ Meryem 19/12.

²¹ Mâtürîdî, *Te'vîlâtü Ehli's-sünne*, 7/223; Ebü'l-Hasen Alî b. Ahmed b. Muhammed en-Nisâbü'rî el-Vâhidî, *el-Vasîf fi tefsîri'l-Kur'ânî'l-mecîd*, thk. Âdil Ahmed Abdulmevcûd vd. (Beyrut-Lübnan: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1994), 677; Sem'ânî, *Tefsîrü'l-Kur'an*, 3/282; Begavî, *Me'âlimü't-tenzîl*, 3/227.

²² Muhammed Tâhir İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-tenvîr* (Tunus: ed-Dâru't-Tûnusiyye li'n-Neşr, 1984), 16/76.

²³ Mâtürîdî, *Te'vîlâtü Ehli's-sünne*, 7/224.

ederek bir çocuğun peygamber olmasını uzak görenleri diğer mucizeleri reddetmekle eşdeğer görmekte ve eleştirmektedir.²⁴

Diğer yandan Hz. Yahya'ya verilenin nübüvvet olmadığına işaret ederek ilgili ayetleri nübüvvet hazırlık olarak değerlendirenler de vardır. Buna göre ayete²⁵ anlayış, zekâ,²⁶ ilim, ciddiyet, azim, hayra yönelme, küçük yaşta çalışma²⁷ ve ibadet²⁸ gibi manalar verilebilir. Dolayısıyla Hz. Yahya'nın Tevrat'ı çocuk yaşta okuması kastedilerek o, bu kitapta yer alan emirleri yerine getirme ve yasaklardan uzak durma konusunda ciddi olmakla emrolunmaktadır. Böylece Allah'ın kitabını anlama nimeti, buluş öncesi dönemde ona verilmiştir.²⁹ Nitekim bireylerin dini duygu ve davranışları kazanmalarında bu dönemin önemli olduğu belirtilmektedir.³⁰

Nihayetinde Hz. Yahya'nın henüz dünyaya gelmeden önce bir peygamber olarak müjdelendiği ve çok erken yaşta birtakım özel niteliklerin kendisine bahşedildiği ayetlerde bildirilmektedir. Bununla birlikte bu ayetlerdeki ifadeleri peygamberliğin Hz. Yahya'ya çocukluk çağında verilmesi olarak anlaşılmasının isabetli olmadığı, onun peygamber olarak seçilmeden önce Allah'ın hükümlerini anlayabilme becerisi ile donatılması şeklinde anlamının daha doğru olacağını savunan alimler vardır. Ancak peygamberliğin harikulade bir hadise olduğu dikkate alınırsa onun küçük yaşta peygamber olmasının mümkün olduğu söylenebilir.

Çocukluk döneminde peygamberlik iddiasıyla zikredilen diğer isim Hz. İsa'dır. Hz. İsa'nın beşikte ve yetişkinlik döneminde konuştuğuna işaret eden ayetler onun peygamberliğinden de söz etmektedir: *"Bunun üzerine Meryem çocuğu işaret etti. 'Beşikteki bir çocukla nasıl konuşuruz?' dediler. Cevabı çocuk verdi: 'Ben Allah'ın kuluyum; O bana kitap verdi ve beni peygamber yaptı. Nerede olursam olayım, o beni kutlu ve bereketli kıldı; yaşadığım sürece bana*

²⁴ Râzî, *Mefâtîhu'l-ğayb*, 21/516, 517.

²⁵ Meryem 19/12.

²⁶ Ebü'l-Hasen Mukâtil b. Süleymân, *Tefsîru Mukâtil b. Süleymân*, thk. Abdullâh Mahmûd Şehâte (Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâs, 1423), 2/622; Mâtürîdî, *Te'vîlâtü Ehli's-sünne*, 7/223; Ebû İshâk Ahmed b. Muhammed b. İbrâhîm es-Sa'lebî, *el-Keşf ve'l-beyân 'an tefsîri'l-Kur'an*, thk. Ebû Muhammed b. 'Âşûr (Beyrut-Lübnan: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, 2002), 6/207.

²⁷ İbn Kesîr, *Tefsîrü'l-Kur'âni'l-'azîm*, 5/216.

²⁸ Ebü'l-Fazl Celâlüddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr b. Muhammed el-Hudayrî es-Süyûtî, *ed-Dürrü'l-mensûr* (Beyrut: Dâru'l-Fikr, ts.), 5/484.

²⁹ Taberî, *Câmi'u'l-beyân fi te'vîli'l-Kur'an*, 18/155; Ebû Muhammed Abdurrahmân b. Muhammed b. İdrîs İbn Ebî Hâtim, *Tefsîrü'l-Kur'âni'l-'azîm li İbn Ebî Hâtim*, thk. Es'ad Muhammed et-Tayyib (Suud: Mektebetü Nezzâr Mustafa el-Bâz, 1419), 7/2400.

³⁰ Saadet İder, "İbadet ve Ruh Sağlığı İlişkisi Yönüyle İbadet Eğitimi", *Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi* 22/01 (2022), 41.

namazı, zekâti emretti...’’³¹ Bir başka ayette ise “O hem beşikte iken hem de yetişkin halinde insanlarla konuşacak ve sâlih kişilerden olacak.”³²

Ayetlerde Hz. İsa’nın ilk konuştuğu yer olarak *mehd’e* işaret edilir. Bu kelime çocuğun uyku için hazırlandığı yer, beşik anlamındadır.³³ Hz. İsa’nın konuştuğu belirtilen diğer dönemi ise *kehl* olarak belirtilir. *el-Kehlü* saç ağaran kimse için kullanılmaktadır.³⁴ Yaş aralığı olarak otuz-kırk, otuz üç-elli, otuz dört-elli bir;³⁵ otuz veya otuz dört-elli bir arası³⁶ bu kelimenin karşılığı olarak gösterilmektedir. İfadeyi özellikle otuz üç yaşıyla açıklayıp gençliğin bittiği ve kuvvetin kemale erdiği bir dönem olarak gösterenler de vardır.³⁷ Buna göre *kehl*, gençlik ile yaşlılık dönemi arası;³⁸ otuz iki, otuz üç, otuz beş, kırk gibi yaşlarda başlayıp elli iki ile nihayete eren bir dönemdir. Daha sonra ise yaşlılık dönemi başlar.³⁹

Hz. İsa’nın beşikte konuşması meselesinin iki şekilde olabileceği üzerinde durulmaktadır:

1. “Allah beni peygamber olarak gönderecek.” şeklinde gelecekte haber veren bir konuşma hadisesi şeklinde olabilir.

2. Beşikteyken aklı tam bir şekilde ve gerçekten peygamber olarak konuşmuş olabilir.⁴⁰ Bu da onun mucizesidir.

İlk anlama göre bu ifadeleri, Hz. İsa’nın vahiy alacağına takdir edilmesine yönelik bir beyan olarak kabul etmek mümkündür.⁴¹ “Beni peygamber yaptı.” ifadesi her ne kadar mazi olsa da anlam istikbale yöneliktir.⁴² Dolayısıyla ona kitabın verileceğinin beyan edilmesi hali hazırda kitabın verildiğine delalet etmez. Diğer yandan geleceğe yönelik böyle

³¹ Meryem 19/29-31.

³² Âl-i İmrân 3/46; ayrıca bk. el-Mâide 5/110.

³³ Hâlıl b. Ahmed, *Kitâbu’l-Ayn*, thk. ‘Abdulhamîd Hindâvî (Dâru’l-Kütübî’l-İlmiyye, 2003), “mhd”, 4/170.

³⁴ Hâlıl b. Ahmed, “khl”, 4/55; Ebü’l-Fazl Cemâlüddîn Muhammed b. Mükerrrem b. Alî b. Ahmed el-Ensârî er-Rüveyfî İbn Manzûr, *Lisânü’l-Arab*, thk. ‘Abdullâh ‘Aliyyu’l-Kebîr vd. (Kahire: Dâru’l-Me‘arif, ts.), “khl”, 44/3947; Ebü’t-Tâhir Mecduddîn el-Fîrûzâbâdî, *el-Kâmûsu’l-muhît* (Beyrut: Müessesetü’r-Risâle, 2005), “khl”, 1054.

³⁵ İbn Manzûr, “khl”, 44/3947.

³⁶ Fîrûzâbâdî, “khl”, 1054.

³⁷ Ebû Mansûr Muhammed b. Ahmed el-Ezherî, *Tehzîbu’l-luğa*, thk. ‘Abdusselâm Muhammed Hârûn (Mısır: el-Müessesetü’l-Mısriyyetü’l-Âmmetü li’-Te’lif ve’l-Enbâ’ ve’n-Neşr, ts.), “khl”, 6/19; Râzî, *Mefâtîhu’l-ğayb*, 8/224.

³⁸ Taberî, *Câmi’u’l-beyân fi te’vîli’l-Kur’ân*, 6/417; Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Ebî Bekr b. Ferh el-Kurtubî, *el-Câmi’ li-ahkâmi’l-Kur’ân=Tefsîru’l-Kurtubî*, thk. Ahmed el-Berdûnî - İbrahim eṭ-Ṭafeyyîş (Kahire: Dâru’l-Kütübî’l-Mısriyye, 1964), 4/91.

³⁹ İbn Atıyye, *el-Muharrerü’l-vecîz*, 1/437; Ebû Zeyd Abdurrahmân b. Muhammed b. Mahlûf es-Şeâlibî, *el-Cevâhirü’l-hisân fi tefsîri’l-Kur’ân*, thk. Muhammed Ali Muavviz - Âdil Ahmed Abdulmevcûd (Beyrut: Dâru İhyâi’t-Türâsi’l-Arabî, 1418), 2/45.

⁴⁰ Mâverdi, *en-Nüket ve’l-uyûn*, 3/370; Sem’ânî, *Tefsîru’l-Kur’ân*, 3/290; Begavî, *Me‘âlimü’t-tenzîl*, 3/232; Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 3/15; Râzî, *Mefâtîhu’l-ğayb*, 21/534.

⁴¹ Taberî, *Câmi’u’l-beyân fi te’vîli’l-Kur’ân*, 18/190.

⁴² Sa’lebî, *el-Keşf ve’l-beyân*, 6/215.

bir beyan da önemlidir. Zira peygamberler günah neticesi dünyaya gelenlerden seçilmezler. Böylece Hz. İsa'nın peygamberliğe yönelik ifadeleri Meryem'in masumiyetine de işaret etmektedir.⁴³ Böylece Hz. İsa'nın beşikte insanlarla konuşması, onun annesinin masumiyetine delalet olarak gerçekleşmiştir. Yetişkinliğinde konuşması ise onun nübüvvetine işaret etmektedir.⁴⁴ Allah Teala özellikle iki döneme işaret ederek Hz. İsa'nın konuşmasına yer vermiştir. İbn Abbâs'a dayandırılan bir görüşe göre yetişkinlik dönemindeki konuşması yani peygamberliği 33 yaşında olmuştur.⁴⁵

İkinci manada ise beşikteki konuşması bir peygamberlik konuşması olarak kabul edilmektedir. Buna göre beşikte olduğu küçüklük dönemi onun aynı zamanda peygamber olma zamanıdır ve konuşması da onun mucizesidir.⁴⁶ Dolayısıyla Hz. İsa beşikte yani çocukken ve yetişkinken peygamberlik kelamı ile insanlarla konuşmuştur.⁴⁷ Aralarında bir fark yoktur.⁴⁸

Râzî, Hz. İsa'nın beşikteyken peygamber olarak konuşmasının imkânından bahsetmektedir. Hatta bu konuyla alakalı iddiaları gündeme getirerek bunlara cevaplar da vermektedir. Ona göre Allah'ın bir çocuğun zatı gereği sahip olduğu eksikleri giderip ona böyle bir görevi vermesi mümkündür. Diğer yandan beşikte peygamberliğin ilanı yetişkinlik döneminde ise şeriatın açıklanması konusu gündeme getirilebilir. Dolayısıyla Hz. İsa'nın belirtilen vakitte yani beşikte peygamber olması mümkün olmaktadır.⁴⁹

Hz. İsa'nın "O, bana kitab verdi, beni peygamber yaptı." sözü, bu durumun söylediği andan itibaren veya bundan bir zaman önce gerçekleşmiş olduğuna işaret eder. Dolayısıyla onlarla konuşmadan önce Allah'ın ona kitabı vermesi, onu peygamber yapması, namaz, zekât gibi Allah'ın emrettiği hususlara onları davet etmesinin emredildiği anlaşılmaktadır.

⁴³ Ahmed Mustafa el-Merâgî, *Tefsîrû'l-Merâgî* (Mısır: Şirketü Mektebeti ve Matbaatı Mustafa el-Bâbî el-Halebî ve Evlâdihî, 1946), 16/48.

⁴⁴ Taberî, *Câmi 'u'l-beyân fî te'vîli'l-Kur'ân*, 6/418; Muhammed Reşîd Rızâ, *Tefsîrû'l-Kur'ânî'l-hakîm* (Mısır: el-Hey'etü'l-Misriyyetü'l-Âmme li'l-Kitâb, 1990), 7/204; İbrahim Hüseyin Seyyid Kutub, *Fî Zılâli'l-Kur'ân* (Beyrut-Kahire: Dâru's-Şurûk, 1412), 2/997.

⁴⁵ Kurtubî, *el-Câmi' li-ahkâmi'l-Kur'ân*, 4/90.

⁴⁶ Mâverdî, *en-Nüket ve'l-uyûn*, 1/394.

⁴⁷ Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 1/364; Ebü'l-Berekât Hâfızüddîn Abdullah b. Ahmed b. Mahmûd en-Nesefî, *Tefsîru'n-Nesefî=Medârikü't-tenzîl ve hakâ'iku't-te'vîl*, thk. Yusuf Ali Bedvî (Beyrut: Dâru'l-Kelimi't-Tayyib, 1998), 1/256; el-İmâdî Muhammed b. Muhammed b. Mustafa Ebüssuûd, *Tefsîru Ebî's-Suûd=İrşâdü'l-'akli's-selîm ilâ mezâyâ'l-Kitâbi'l-Kerîm* (Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, ts.), 2/37.

⁴⁸ Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 1/364.

⁴⁹ Râzî, *Mefâtihu'l-ğayb*, 21/534.

Bu vahyin Hz. İsa'ya annesinin karnında iken indiği ileri sürüldüğü gibi⁵⁰ onun, annesinden ayrıldıktan sonra bunun gerçekleştiği de söylenmiştir. Buna göre Allah ona kitabı ve peygamberliği vermiş, o da annesiyle konuşarak onun suçsuzluğunu ilan edeceğini haber vermiştir. Bundan dolayı Hz. Meryem'in kavmine karşı İsa'yı işaret ettiği belirtilmiştir.⁵¹ Yetişkinlik döneminde konuşması bir mucize olmamasına rağmen buna işaret edilmesi ise çocukluk döneminden yetişkinliğe kadar bir değişiminin olduğuna ve onun bir ilah olmadığına delil olarak değerlendirilmektedir.⁵²

Harikulade olaylar zinciri içinde yaratılan Hz. İsa'nın kabul edilen genel kaidelerin dışında harikuladelikler göstermesi mümkündür. Kur'an'da beyan edilen ifadeler dikkate alındığında Hz. İsa henüz beşikteyken doğru yolu gösterici niteliğiyle insanları yanlıştan kurtarıp hakikate sevk etmiştir. Henüz beşikteyken icra ettiği bu göreviyle birlikte otuzlu yaşlara tekabül eden yetişkinlik döneminde peygamberlik vazifesini başka yönlerle yerine getirdiği görülmektedir.

2.2. Peygamberlik Döneminden Özel Niteliklerle Bahsedilen Hz. Musa

Hz. Musa Kur'an'da peygamberlik vazifesiyle birlikte kendisine bahsedilen belli niteliklerle zikredilmektedir. Belirtilen bu nitelikler hayatının belli bir dönemine işaret etmektedir. Hz. Musa'nın yaşadığı serüvenin nübüvvet dönemine kadar olan bölümüne işaret eden ayetlerde "...Bu sebeple yıllarca Medyen halkının arasında kaldın, sonra mukadder olduğu üzere buraya geldin, ey Mûsâ! Ben seni kendim için seçip yetiştirdim."⁵³ buyrulmaktadır. Ayette bir yaş belirtilmeksizin takdir edilen bir zaman dilimine işaret edilmektedir. Burada peygamberlik için takdir edilen zamanın geldiği beyan edilmiştir.⁵⁴

Öncelikle belirtilmesi gereken husus, ayette özellikle takdir edilen zamanın belirtilmesinin Allah Teala'nın Hz. Musa'yı nübüvvet hazırladığı ve bu vazife için uygun bir duruma getirdiği sürece işaret etmesidir.⁵⁵ Dolayısıyla Allah Teala, vahiy ve risalet için Hz. Musa'nın hazırlandığını ve yetiştirildiğini beyan etmektedir.

⁵⁰ Taberî, *Câmi 'u'l-beyân fi te'vîli'l-Kur'an*, 18/190; İbn Ebî Hâtim, *Tefsîrü'l-Kur'ânî'l-'azîm*, 7/2408; İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-mesîr*, 3/130.

⁵¹ Râzî, *Mefâtîhu'l-ğayb*, 21/535.

⁵² Râzî, *Mefâtîhu'l-ğayb*, 8/225; Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dîni Kur'an Dili* (İstanbul: Eser Neşriyat ve Dağıtım, 1979), 2/1103.

⁵³ Tâhâ 20/40, 41.

⁵⁴ Taberî, *Câmi 'u'l-beyân fi te'vîli'l-Kur'an*, 18/311; Mâtürîdî, *Te'vîlâtü Ehli's-sünne*, 7/281; İbn Atıyye, *el-Muḥarrerü'l-vecîz*, 4/45.

⁵⁵ Mâtürîdî, *Te'vîlâtü Ehli's-sünne*, 7/281.

Müfessirlerin çoğuna göre ayette Allah'ın belirlemiş olduğu, risaletle vahyietmeyi takdir ettiği ve söz verdiği zaman ile kastedilen kırk yaşır.⁵⁶ İbn Abbâs'a dayandırılan bir rivayete göre Allah'ın bir peygamberi ancak kırk yaşında göndereceği beyan edilmektedir. Musa'nın da Rabbine geldiğinde kırk yaşında olduğu belirtilmektedir.⁵⁷ Ancak ayetteki takdir edilen sürenin kırk yaş olmadığı yönünde de iddialar dillendirilmiştir. Bursevî (ö. 1137/1725) Hz. İsa ve Hz. Yahya'nın henüz çocukken peygamber olduğuna işaret ederek kırk yaşın peygamberlik için kesin bir şart olmadığını söylemektedir.⁵⁸

Hz. Musa'nın hayatından kesitler sunan bir bağlamda "Mûsâ yetişip olgunlaşınca, ona hikmet ve ilim verdik. İşte güzel davrananları biz böyle ödüllendiririz."⁵⁹ buyurulmaktadır. Ayette eşüdd ve istevâ kelimeleri yer almaktadır. Benzer bir şekilde Hz. Yusuf'tan bahseden "Yûsuf olgunluk çağına erişince, ona hikmet ve ilim verdik. İşte güzel davrananları biz böyle mükâfatlandırırız."⁶⁰ ayetinde ise eşüdd kelimesi kullanılır. Tefsirlerde bu kelimeler kimi zaman bir niteliğe kimi zaman da bir yaş ya da yaş aralığına delalet etmek üzere anlamlandırılmaktadır.

Sözlükte eşüdd kelimesi bir kimsenin bilgi ve tecrübeye ulaşması anlamındadır.⁶¹ Ayetteki istevâ ise gençliğini tamamlayan kimse için kullanılır.⁶² Yaş aralıkları bakımından eşüdd ile kastedilenin on yedi-kırk ya da otuz-kırk arası olduğu belirtilir.⁶³ İstevâ ise kırk yaş anlamındadır.⁶⁴ Kırk yaş ile akıl ve tecrübe kabiliyeti artıp tamamlanır. Öyleyse eşüdd ile otuzlu yaşlar, otuz üç, otuz üç-otuz dokuz arası kastedilirken genel olarak insanın kuvvetinin tamamlandığı zaman ifade edilir. İstevâ ise kırklı yaşları işaret eder. Bu dönem kişinin gerçek manada eşüdd'e ulaştığı dönemdir.⁶⁵ İbn Âşûr (ö. 1973) kelimenin kuvvet

⁵⁶ Mukâtil b. Süleymân, *Tefsîru Mukâtil b. Süleymân*, 3/28; Vâhidî, *el-Vasît*, 3/207; Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 3/397; İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-mesîr*, 3/159; Neseî, *Tefsîru'n-Neseî*, 2/632.

⁵⁷ Sem'ânî, *Tefsîrü'l-Kur'ân*, 3/331.

⁵⁸ Bursevî, *Rûhu'l-beyân*, 5/386.

⁵⁹ el-Kasas 28/14.

⁶⁰ Yûsuf 12/22.

⁶¹ Halîl b. Ahmed, "şdd", 2/315; Ezherî, "şdd", 11/266; İbn Manzûr, "şdd", 25/2215.

⁶² Ezherî, "svy", 13/125; Ebü'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer b. Muhammed el-Hârizmî ez-Zemahşerî, *Esâsü'l-belâğa*, thk. Muhammed Bâsum Uyûnussûd (Beyrut-Lübnan: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1998), "svy", 1/486; İbn Manzûr, "sve", 24/2164.

⁶³ İbn Manzûr, "sve", 25/2215.

⁶⁴ İbn Manzûr, "sve", 24/2164.

⁶⁵ Ebü İshâk İbrâhîm b. es-Serî ez-Zeccâc, *Me'âni'l-Kur'ân ve i'râbüh*, thk. Abdülcelîl Abduh Şelebî (Beyrut: Âlemü'l-Kütüb, 1988), 4/135; İbn Atıyye, *el-Muḥarrerü'l-vecîz*, 4/280.

anlamında olduğunu, kişinin güç ve kuvvetinin kemale erdiği yirmi beş yaşından kırk yaşına kadar olan dönemi ifade ettiğini söylemektedir.⁶⁶

Nihayetinde *eşüdd*, bedenen ve sahip olduğu kuvveleri bakımından insanın yetiştiği, güçlendiği ve bu yetişme halinin nihayete erdiği zaman; *istevâ* ise gençliğin tamamlanması, nihayete ermesi, yaratılış ve sağlamlığın tamamlanması anlamındadır.⁶⁷

Allah'ın kırk yaşına gelmedikçe hiçbir peygamber göndermediği yönündeki rivayetin de işaret ettiği üzere otuz yaşından kırka kadar olan sürede akıl kemale ermektedir.⁶⁸ Kırk yaş denge, itidal ve sağlamlık yaşıdır.⁶⁹ Râzî de iki kelime arasındaki nüansa işaret etmektedir. Buna göre *eşüdd* ile beden kuvvetinin, *istevâ* ile akıl gücünün kemaline işaret edilmektedir. Peygamberlerin kırklı yaşlarda görevlendirilmeleri bu bakımdan önemlidir. Zira kırklı yaşların başı beden, hislerin kuvvetli olduğu ve insanın kemale ulaştığı bir dönemdir. Kırklı yaşların sonu ise artık cismani ve bedeni kuvvelerin zayıfladığı fakat insanın akli bakımından kuvvetli olduğu bir dönemdir. Netice itibariyle bu yaşlarda insan bedeni zayıflamaya başlarken muhakeme yeteneği bakımından insan bu yaşlarda daha güçlü hale gelmektedir. Allah Teala da vahiy için genel itibariyle bu yaşı seçmiştir.⁷⁰ Kırktan sonra ise insanda eksilme ve azalma başlamaktadır.⁷¹

Kur'an'da gerek *eşüdd* gerekse kırk yaşın zikredildiği bir başka ayette ise şöyle buyrulmaktadır: "...Nihayet çocuk olgunluğuna ulaşır kırk yaşına girince şöyle yakarır: 'Rabbim! Bana ve anne babama lutfettiğin nimete şükretmeye, razı olacağın işleri yapmaya beni muvaffak kıl. Benden gelecek nesli hayırlı eyle. Dönüp kapına başvurduğum ve ben şüphesiz sana boyun eğenlerdenim!'"⁷²

Ayette kırk yaşına işaret edilmesi önemlidir. Çünkü bu yaştaki kişi, Allah'ın anne ve baba hakkı konusunda kendisine farz kıldıklarını bilir hale gelmiştir. Dolayısıyla bu yaş insanın en kuvvetli, en mutedil ve en doğru olduğu zamandır.⁷³ Hatta bu yaşın kişinin bazı güzel hasletleri taşıması bakımından elverişli bir yaş olduğu belirtilir.⁷⁴ Bu bakımdan ayette

⁶⁶ İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-tenvîr*, 12/248; 20/87.

⁶⁷ Taberî, *Câmi 'u'l-beyân fi te'vîli'l-Kur'ân*, 19/535.

⁶⁸ Begavî, *Me'âlimü't-tenzîl*, 4/173.

⁶⁹ Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 3/397; Nesefî, *Tefsîru'n-Nesefî*, 2/632.

⁷⁰ Râzî, *Mefâtîhu'l-ğayb*, 24/583.

⁷¹ Râzî, *Mefâtîhu'l-ğayb*, 24/583; Süyûtî, *ed-Dürri'l-Mensûr*, 6/397.

⁷² el-Ahkâf 46/15.

⁷³ Mâverdî, *en-Nüket ve'l-uyûn*, 5/276-277.

⁷⁴ İbn Atıyye, *el-Muḥarrerü'l-vecîz*, 5/97.

kırk yaşla birlikte kişinin kendini kulluğa vermesi ve Allah'a tam olarak itaatle meşgul olması gerektiğine işaret edilmesi önemlidir.⁷⁵

Kur'an'da işaret edilen ve rivayette zikredilen kırk yaşın peygamberlik vazifesi konusunda bir anlamı muhakkak vardır. Bununla birlikte bütün peygamberlerin kırk yaşından sonra görevlendirildikleri şeklindeki genel geçer bir iddianın da değerlendirilmesi gerektiği söylenebilir. Bazı müfessirler bu konuya özellikle değinmekte ve peygamberlere vahyin genelde kırk yaşında verildiğini ancak bu genel durumdan istisna olan peygamberlerin de bulunduğuna işaret etmektedir.⁷⁶

Elbette kırk yaşın övülmesi, bu yaşta insanın sorumluluk sahibi olduğunun ve olgunlaştığının ifade edilmesi, kırktan önce insanın sorumlu olmadığı anlamına gelmez. Nitekim maddî ve dinî sorumluluklar buluşa erme yaşından itibaren başlar. Ayette kastedilen ise kırk yaşına gelindiğinde insanın olgunluğunun tamamlanması, sorumluluğunun ağırlaşması ve hem iyilik hem de kötülük noktasında titiz bir konumda bulunmasıdır.⁷⁷ Dolayısıyla insan hayatında bu dönem nitelikli bir süreci, bilinçli bir evreyi ifade etmektedir.

Nihayetinde Hz. Musa'ya kırk yaşında peygamberliğin verildiği görüşü müfessirler tarafından özellikle belirtilmektedir. Ancak Kur'an'da peygamberliğin verilme zamanının bir yaş olarak değil de bir nitelikle ifade edilmesi ve belli bir zaman süreci içinde bu niteliğin kemaline ve nihayetinde vahye işaret edilmesi peygamberlik vazifesi bağlamında oldukça önemlidir.

2.3. Peygamberlik Süreçlerine İşaret Edilen Hz. Nuh ve Hz. Muhammed

Kur'an'da peygamberlerin peygamber oldukları dönemdeki olgunluklarına ve belli nitelikleri haiz vaziyetlerine işaret edilir. Bazen de bir peygamberin tebliğ sürecinden bahsedilirken sene olarak bir sayının verildiği görülür. Hz. Nuh'un bir peygamber olarak görevlendirildiğini ve kavmiyle yaşadıklarını anlatan ayette "*Vaktiyle biz Nûh'u kendi kavmine resul olarak göndermiştik. Nûh, bin yıldan elli yıl daha az bir süreyle onların arasında kaldı. Sonunda zulümlerini sürdürürlerken onları tûfan yakaladı.*"⁷⁸ buyrulmaktadır.

⁷⁵ Râzî, *Mefâtihu'l-ğayb*, 28/18.

⁷⁶ Râzî, *Mefâtihu'l-ğayb*, 28/18; Bursevî, *Rûhu'l-beyân*, 8/474.

⁷⁷ Muhammed İzzet Derzeze, *et-Tefsîrû'l-ğadîs* (Kahire: Dâru İhyâi'l-Kütübi'l-Arabiyye, 1383), 5/20.

⁷⁸ el-Ankebût 29/14.

Ayette belirtilen sayısal ifadeden hareketle Hz. Nuh'un yaşını ve risaletle görevlendirildiği senelerin hesabını tefsir kaynaklarında görmek mümkündür. İbn Abbâs'tan nakledilen bir görüşe göre Allah, Nuh'u kırk yaşında iken peygamberlikle görevlendirdi. 950 yıl kavminin arasında kaldı. Tufandan sonra da altmış yıl yaşadı. Nihayet insanların sayısı artıp çoğaldı.⁷⁹ Böylece Hz. Nûh'un ömrü 1050 seneye ulaştı.⁸⁰

Hz. Nuh'la alakalı verilen sayısal ifadelerin kimi zaman farklılık gösterdiği görülmektedir. Katâde'den (ö. 117/735) aktarılan bir görüşe göre Hz. Nuh kavmini davet etmeden önce kavminin yanında 300 yıl, onları davet ederek 300 yıl ve tufandan sonra da 350 yıl yaşamıştır.⁸¹ Hz. Nuh'un peygamber olma yaşı kimilerine göre 80'dir ve kimilerine göre de tufandan sonra 350 yıl yaşamıştır.⁸² Diğer yandan Hz. Nuh'un 350 yaşında peygamber olduğu da aktarılır.⁸³ Kavminin yanında 950 yıl davette bulunduğu ve tufandan sonra da 350 yıl yaşadığı belirtilir.⁸⁴ Enes'ten (ö. 93/711-12) nakledilen bir rivayette ise Hz. Peygamber Hz. Nuh'un 250 yaşında peygamber olduğunu, kavmini 950 yıl davet ettiğini, tufandan sonra da 250 yıl yaşadığını söylemiştir.⁸⁵ Ayette verilen rakamın Hz. Nuh'un bütün ömrünü ifade ettiği şeklindeki bir görüşün de yer aldığı görülür.⁸⁶

Kur'an Hz. Nuh'un kavmini tevhide davet ederken yaşadığı zorluklara ve kavminin isyankâr tutumuna işaret etmektedir. Öyle ki onun bir peygamber olarak mücadelesi bin yıl gibi büyük bir zaman dilimine nispetle ifade edilerek gösterdiği çabaya dikkat çekilmektedir. Ayette belirtilen 950 yıl ifadesinin Hz. Nuh'un bütün ömrünü mü yoksa peygamberlik dönemini mi ifade ettiği açık bir şekilde beyan edilmemektedir. Diğer yandan Hz. Nuh için peygamberlik yaşını 300, 350 ve 250 olarak ifade eden yorumlar dikkate alınırca peygamberliğin kırk yaşında olduğu şeklindeki bir kabulün istisnalar taşıdığı da söylenebilir.

Nihayetinde son peygamber Hz. Muhammed'in ilahi vahyi insanlara tebliğ etme sürecinde yaşadığı zorluklar ve inkârcıların ona karşı iddiaları bilinmektedir. Onların öne sürdüğü bir iddia da Hz. Peygamber'in bu ilahi vahyi bir başkasından öğrenmiş ya da

⁷⁹ İbn Ebî Hâtim, *Tefsîrü'l-Kur'ânî'l-'azîm*, 9/3041; Sem'ânî, *Tefsîrü'l-Kur'ân*, 4/171; Begavî, *Me'âlimü't-tenzîl*, 3/553.

⁸⁰ Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 3/445; Ebü'l-Hasen Alâüddîn Alî b. Muhammed b. İbrâhîm el-Hâzin, *Lübâbü't-te'vîl fi me'âni't-tenzîl*, thk. Muhammed Ali Şâhîn (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1415), 3/377.

⁸¹ Mâverdî, *en-Nüket ve'l-'uyûn*, 4/279; Kurtubî, *el-Câmi' li-aḥkâmi'l-Kur'ân*, 13/332.

⁸² İbn Atıyye, *el-Muḥarrerü'l-vecîz*, 4/310.

⁸³ İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-mesîr*, 3/402.

⁸⁴ Süyûtî, *ed-Dürrü'l-mensûr*, 6/456.

⁸⁵ Kurtubî, *el-Câmi' li-aḥkâmi'l-Kur'ân*, 13/333.

⁸⁶ Mâverdî, *en-Nüket ve'l-'uyûn*, 4/279; İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-mesîr*, 3/402; Kurtubî, *el-Câmi' li-aḥkâmi'l-Kur'ân*, 13/332.

kendisinin uydurmuş olabileceği ile ilgiliydi.⁸⁷ Kur'an bu iddiaları gündeme getirmekte ve bunlara cevap vermektedir. Bu cevaplardan biri de Hz. Muhammed'i peygamberlik öncesinden de tanınmalarıyla ilgilidir. Buna işaret eden bir ayette onun kendi aralarında yaşadığı süreye işaret edilmektedir: "Yine de ki: 'Allah (öyle) dileseydi ne ben onu size okuyabilirdim ne de siz onu anlayabilirdiniz; o gelmeden aranızda uzun bir süre ('umuran) yaşadım, siz aklınızı kullanıp düşünmez misiniz?'"⁸⁸

Ayetteki 'umuran ifadesi genel manada uzun bir müddeti ifade etmektedir.⁸⁹ Hz. Peygamber'in Allah'ın vahiylerini bildirmeden önce kırk yıl aralarında kaldığı beyan edilmektedir.⁹⁰ İbn Abbâs'ın bildirdiğine göre Allah Resulü kırk yaşında peygamberlikle görevlendirilmiş, on üç yıl Mekke'de on yıl da Medine'de bulunmuş ve altmış üç yaşında vefat etmiştir.⁹¹ Katâde'den aktarılan bir başka açıklamaya göre kırk yaşında peygamber olmuş altmış iki yaşında vefat etmiştir.⁹² Dolayısıyla *ömür* ifadesi Hz. Peygamber'in elçilik vazifesinden önceki kırk yıllık yaşam serüveni şeklinde yorumlanmıştır.

Hz. Muhammed'in peygamber olmadan önce kavmiyle geçirdiği uzun zamana işaret edilmesi, vahiy kendisine indirilmeden önce kavminin onu tanınmasına vurgu yapmaktadır.⁹³ Dolayısıyla aralarında bulunduğu uzun müddette onun yalan söylemediğini ve vahyin benzeri bir bilgiye sahip olmadığını,⁹⁴ bu alanda öne çıkan bir kimseyle görüşmediğini ve böyle bir iddiayı da öne sürmediğini bilmeleri gerekir.⁹⁵ Zira aralarında kaldığı kırk yıl boyunca vahiy olarak bildirdiklerine benzer bir hususu onlara anlatmamıştır.⁹⁶ Onun bu süre zarfında herhangi bir kitabı okuduğu ya da bir hocaya talebelik yaptığı da bilinmemektedir.⁹⁷

Hayatının kırk yılında ilim, irfan ve hikmetle ilgilenmeyen kimselerin bu yaşlarından sonra birden hikmet pınarına ve irfan ocağına dönüşmesi olası bir hadise olarak görülmemektedir. Bu bakımdan Allah Resulü'nün kırk yaşında verdiği bilgilerin kendi

⁸⁷ Hûd 11/13-14; en-Nahl 16/103; el-Furkân 25/4-6; et-Tûr 52/33-34.

⁸⁸ Yûnus 10/16.

⁸⁹ Ebû Ubeyde Ma'mer b. el-Müsennâ, *Mecâzü'l-Kur'ân*, thk. Muhammed Fuad Sezgin (Kahire: Mektebetü'l-Hâneci, 1381), 1/276.

⁹⁰ Taberî, *Câmi'u'l-beyân fi te'vîli'l-Kur'ân*, 15/41; İbn Ebî Hâtim, *Tefsîrü'l-Kur'âni'l-'azîm*, 6/1935; Sa'lebî, *el-Keşf ve'l-beyân*, 5/124.

⁹¹ Sa'lebî, *el-Keşf ve'l-beyân*, 5/124; Begavî, *Me'âlimü't-tenzil*, 2/414 (İbn Abbâs ifadesi olmadan aktarmaktadır.).

⁹² Kurtubî, *el-Câmi' li-ahkâmi'l-Kur'ân*, 8/321.

⁹³ Zeccâc, *Me'âni'l-Kur'ân ve i'râbüh*, 3/11; Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 2/335.

⁹⁴ Mâtürîdî, *Te'vîlâtü Ehlis-sünne*, 6/21; İbn Atıyye, *el-Muḥarrerü'l-vecîz*, 3/110.

⁹⁵ Mâtürîdî, *Te'vîlâtü Ehlis-sünne*, 6/22.

⁹⁶ Vâhidî, *el-Vasîṭ*, 1/492.

⁹⁷ Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 2/335.

tecrübe, bilgi ve birikimi olmadığı; bütün bunların vahye dayandığı açıktır.⁹⁸ Allah Resulü'nün kırk yıllık süre zarfında ne peygamberliği ima edecek bir ilmî faaliyeti olmuş ne de peygamberliğine mâni olabilecek bir kusurla şöhet bulmuştur.⁹⁹ Bu bakımdan onun bildirdiği bütün hususların ancak bir vahiy ürünü olduğunu kabul etmek gerekir.¹⁰⁰

Hz. Peygamber'in son ilahi vahyin elçisi olarak seçildiğini beyan eden ayetler, onun toplum nezdindeki tanınmışlığına ve saygınlığına işaret etmektedir. İlgili ayetlerde rakamsal olarak herhangi bir yaş ifadesi verilmemekle birlikte belli bir dönemden bahsedilmektedir. Bu, onun toplum tarafından kabul edilme, değer bulma ve tanınma sürecidir. Tefsirler bunu kırk yaş olarak ilan ederek hem bireysel olarak bu yaşın insan hayatındaki önemine hem de toplumun bir ferdi olarak bu dönemin değerine işaret etmektedir.

Sonuç

Yüce Allah insanlar arasından seçtiği elçilerin hayatlarının farklı yönlerine ayetlerde işaret etmektedir. Kuşkusuz bu özel insanların yaşam serüvenleri insanlar için önemli mesajlar içerir. Bu bakımdan kimi peygamberlerin henüz dünyaya gelmeden önce bir mucize olduğu kimilerinin yaşam serüveninin maceralarla dolu olduğu kimilerinin ise insanları tevhide davet etmek üzere büyük bir özveriyle yüzyılları geçirdiği ayetlerde zikredilmektedir. İlahi vahiy kimi zaman peygamberlerin elçi seçilme dönemlerine ve vahyin muhatabı olma serüvenlerine de yer vermektedir. Bu bağlamda sözü edilen peygamberlerin yaşları rakam olarak zikredilmemekte; ancak kendilerine görev verildiği esnadaki niteliklerine ya da yaşam dönemlerine işaret edilmektedir. Bununla birlikte İslam düşünce geleneğinde peygamberlik yaşının kırk olduğu şeklindeki kabulün varlığı da bilinmektedir.

Kur'an Hz. Yahya'yı henüz doğmadan önce bir peygamber olarak zikretmekte ve ona küçük yaşında belli üstünlüklerin verildiğine işaret etmektedir. Diğer yandan mucizevi kişiliği ile Hz. İsa'nın, beşikteyken peygamber olduğunu ilan ederek annesiyle ilgili şüpheleri bertaraf ettiği görülür. Kuşkusuz her iki isim de peygamberlik yaşıyla ilgili genel temayülün istisnası olarak kabul edilmektedir. Peygamberlik hadisesinin harikuladeliği içinde her iki ismin seçilme dönemleriyle de bir mucize olduğu hakikati beyan edilmektedir.

⁹⁸ Reşid Rızâ, *Tefsîrül-Kur'ânî'l-hakîm*, 11/262; Süleyman Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsîri* (Yeni Ufuklar Neşriyat, ts.), 4/211-212.

⁹⁹ Ebu'l-Al'â Mevdûdî, *Tefhimü'l-Kur'an* (İstanbul: İnsan Yayınları, 1991), 2/318-319.

¹⁰⁰Râzî, *Mefâtîhu'l-ğayb*, 17/225, 226.

Bu bağlamda peygamberlerin seçim yaşının kırk olduğu şeklindeki ifadelerde istisnaları beyan etmenin zorunluluğu ortaya çıkmaktadır.

Hız. Musa, ayetlerde sıkça gündeme getirilen bir peygamberdir. Onun peygamber seçilme sürecinden bahsedilirken özel ifadeler kullanılır. Bu ifadeler onun peygamberlik öncesi belli bir süreci ve hazırlık aşamasını yaşadığını, ardından risalet için takdir edilen sürenin gelmesiyle elçi tayin edildiğini gösterir niteliktedir. Hız. Musa için kullanılan ifadeler onun belli bir olgunluğa ve kemale erişmesinin ardından elçi olarak görevlendirildiğini beyan etmektedir. Kuşkusuz peygamberlik seçiminde rakamların değil niteliğin öne çıkartılması, Kur'an'ın insan hayatını belli kalıplar içinde değil nitelikler üzerinden değerlendirdiğini ortaya koymaktadır. Kullanılan ifadelerin de nitelik yönüyle anlamlı kelimeler olması bu bakımdan önemlidir. Dolayısıyla ayetler rakam olarak yaş ifadesinden ziyade peygamberlerin sahip olduğu üstün niteliklere işaret etmektedir. Bu bakımdan insanın kemali ya da değerli nitelikleri haiz olması yaşıyla ilişkilendirilmemekte; sözü edilen husus hayat tecrübesi içinde Allah'ın onu terbiye ettiği sürece bağlanmaktadır.

Ayetlerde Hız. Nuh'un kavmiyle yaşadığı mücadelesine yer verilirken uzun bir zaman dilimine işaret edilir. Başka hiçbir peygamberin yaşam döngüsünden yıl hesabıyla bahsetmeyen Kur'an'ın Hız. Nuh için böyle bir ifade bulunması dikkat çekicidir. Özellikle verilen rakamın bin yıl üzerinden belirtilmesi bu zorlu mücadeleyi açıkça ortaya koymaktadır. Dokuz yüz elli yılın Hız. Nuh'un bütün ömrünü mü yoksa risalet sürecini mi belirttiği konusunda kesin bir ifade bulunmamaktadır. Bununla birlikte Kur'an'ın peygamberlik yaşını değil, bir peygamberin kavmini tevhide davet edişindeki sebatı ve gayreti öne çıkartması, peygamberlerin üstün niteliklerine dikkat çekmesi bakımından önem arz eder. Allah elçilik vazifesindeki sabır, gayret ve kararlılığa işaret ederek peygamberlerin alelade bir belirlemeyle görevlendirilmediği mesajını vermektedir. Bu konunun peygamberlerin seçiminde belirleyici hususlar üzerinde yapılacak özel bir araştırmayla ele alınması mümkündür.

Son olarak Allah Resülü'nün henüz peygamber olmadan önce kavmiyle yaşadığı döneme dikkat çekilmektedir. Bu dönem bir *ömür* olarak zikredilir. Tefsir kaynaklarında kırk yıl olarak karşılık bulan bu zaman dilimi, bir peygamberin elçilik vazifesinden önce toplumda kıymetli nitelikleri ile tanınması ve değer bulması bakımından yeterli görülmektedir.

Şüphesiz kırk yaşın peygamberlik bağlamında öne çıkartılması bu yaşın gerek bireysel gerek toplumsal anlamda bir değer taşımasıyla ilgilidir. Çünkü bu yaşın insan hayatında bedenî kuvvelerin tamamlandığı, aklî melekelerin zenginleştiği ve tecrübenin yerleştiği bir dönemi işaret ettiği vakiadır. Ancak Kur'an ayetlerinde yaşın rakam olarak zikredilmemesi, bunun belli bir yaşta değil bir yaş aralığında gerçekleştiği fikrini güçlendirmektedir. Ayrıca ayetler peygamberler için birtakım üstün nitelikleri zikretmektedir ve bunun belli bir süreç içinde Allah'ın eğitimi vesilesiyle oluştuğuna işaret etmektedir. Dolayısıyla Allah Teala insanı belli bir kalıpta sunmamakta yaşam süreci içinde kazandığı tecrübeyi ve sahip olduğu değerli nitelikleri öne çıkartmaktadır.

Sözü edilen nitelikler insan psikolojisi ve fizyolojisi itibariyle genelde otuzlu yaşlarda oluşmaya başlamakta ve devam eden süreçte kişi peygamberlik için seçilmektedir. Elçi seçimindeki bu genel durumla birlikte Allah'ın bütün tespitleri altüst eden bir seçimi de elbette olabilir. Hz. Yahya ve Hz. İsa'nın peygamberliği de bu istisnayı bir mucize olarak ortaya koymaktadır. Öyleyse kırklı yaşların peygamber seçiminde değerli bir dönem olduğu söylenebilir. Ancak Kur'an ayetlerinin verdiği mesaj dikkate alındığında bu özel insanların Allah Teala'nın eğitimi altında sahip oldukları üstün özelliklerin ve bir mucize olma yönlerinin peygamberlik seçimindeki yaş sınırlamasından çok öte bir anlamı bulunduğu anlaşılmaktadır.

Kaynakça / References

- Abdullah, Aygün. "Kur'an'da Üslup ve Anlam Bakımından Dikkat Çeken Bazı Sayılar". *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 17 (2020), 126-152. <https://doi.org/10.32950/rteuifd.711636>
- Ahmed b. Hanbel, Ebû 'Abdullâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî. *Müsnedü'l-İmâm Ahmed b. Hanbel*. thk. Şu'ayb el-'Arna'ût - 'Âdil Murşid v.dğr. 50 Cilt. Beyrut: Mu'esseetu'r-Risâle, 1421/2001.
- Alqahwaji, Bashar. "Kur'an ve Sünnette İnsanın Gelişim Dönemleri". *Universal Journal of Theology* 5/2 (2020), 287-308.
- Arık, M. Selim. "Hadislerdeki 'Kırk' Sayılarına Genel Bakış". *İslam Medeniyeti Araştırmaları Dergisi (İMAD)* 1/1 (2014), 136-181.
- Ateş, Süleyman. *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*. 12 Cilt. Yeni Ufuklar Neşriyat, ts.
- Bağış, Mehmet. "Kur'an'da Genç Ve Gençlik İle İlgili Kullanılan Kavramların Semantik Açısından Tahlili". *Iğdır International Social Sciences Congress*. 207-215. Iğdır: IKSAD GLOBAL, 2021.
- Begavî, Ebû Muhammed Muhyissünne el-Hüseyn b. Mes'ûd b. Muhammed el-Ferrâ'. *Me'âlimü't-tenzîl fi Tefsîri'l-Kur'ân*. thk. Abdurrezzak el-Mehdî. 5 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, 1420.
- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâil b. İbrâhîm el-Cu'fî. *el-Câmi'u's-şâhîh*. thk. Muhammed Züheyr b. Nâsır en-Nâsır. 9 Cilt. Dâru Tavkî'n-Necât, ts.
- Bursevî, İsmail Hakkı b. Mustafa. *Rûhu'l-beyân*. 10 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Fikr, ts.
- Derveze, Muhammed İzzet. *et-Tefsîrü'l-hadîs*. 2 Cilt. Kahire: Dâru İhyâi'l-Kütübi'l-Arabiyye, 1383.
- Ebüsuûd, el-İmâdî Muhammed b. Muhammed b. Mustafa. *Tefsîru Ebî's-Suûd=İrşâdü'l-'akli's-selîm ilâ mezâya'l-Kitâbi'l-Kerîm*. 9 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, ts.
- Ezherî, Ebû Mansûr Muhammed b. Ahmed. *Tehzîbu'l-luğa*. thk. 'Abdusselâm Muhammed Hârûn. 15 Cilt. Mısır: el-Müessetü'l-Mısriyyetü'l-Âmmetü li't-Te'lîf ve'l-Enbâ ve'n-Neşr, ts.
- Fîrûzâbâdî, Ebû't-Tâhir Mecduddîn. *el-Kâmûsu'l-muhîtt*. Beyrut: Müessetü'r-Risâle, 2005.
- Gezer, Süleyman. "Kur'an'da Geçen Sayısal İfadeler Hakkında Bazı Değerlendirmeler". *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 8/2 (2015), 477-492. <https://dx.doi.org/10.17218/husband.60068>
- Hakîm et-Tirmizî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Alî b. Hasen. *Nevâdirü'l-uşûl fi ma'rifeti aḥbâri'r-Resûl*. thk. Abdurrahman Umeyre. Beyrut: Dâru'l-Cil, ts.
- Ḥalîl b. Ahmed. *Kitâbu'l-'Ayn*. thk. 'Abdulhamîd Hindâvî. 4 Cilt. Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2003.
- Ḥâzin, Ebû'l-Hasen Alâüddîn Alî b. Muhammed b. İbrâhîm. *Lübâbü't-te'vîl fi me'âni't-tenzîl*. thk. Muhammed Ali Şâhîn. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1415.
- İbn Âşûr, Muhammed Tâhir. *et-Taḥrîr ve't-tenvîr*. 30 Cilt. Tunus: ed-Dâru't-Tûnusiyye li'n-Neşr, 1984.
- İbn Atıyye, Ebû Muhammed Abdülhak b. Gâlib b. Abdirrahmân b. Gâlib el-Muhâribî el-Gırnâtî el-Endelüsî. *el-Muḥarrerü'l-vecîz fi tefsîri'l-kitâbi'l-'azîz*. thk. Abdusselâm Abdüşşâfi Muhammed. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1422.
- İbn Ebî Ḥâtim, Ebû Muhammed Abdurrahmân b. Muhammed b. İdrîs. *Tefsîrü'l-Kur'âni'l-'azîm li İbn Ebî Ḥâtim*. thk. Es'ad Muhammed et-Tayyib. 10 Cilt. Suud: Mektebetü Nezzâr Mustafa el-Bâz, 3. Basım, 1419.

- İbn Kesîr, Ebu'l-Fidâ İsmâîl b. Ömer. *Tefsîrü'l-Kur'âni'l-'azîm*. thk. Sâmî b. Muhammed Sellâme. 8 Cilt. Dâru Tayyibe li'n-Neşr ve't-Tevzi', 1999.
- İbn Manzûr, Ebü'l-Fazl Cemâlüddîn Muhammed b. Mükerrerem b. Alî b. Ahmed el-Ensârî er-Rüveyfî. *Lisânü'l-'Arab*. thk. 'Abdullâh 'Aliyyu'l-Kebîr vd. 55 Cilt. Kahire: Dâru'l-Me'arif, ts.
- İbnü'l-Cevzî, Ebü'l-Ferec Cemâlüddîn Abdurrahmân b. Alî b. Muhammed el-Bağdâdî. *Zâdü'l-mesîr fi 'ilmi't-tefsîr*. thk. Abdurrezzâk el-Mehdî. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, 1422.
- İder, Saadet. "İbadet ve Ruh Sağlığı İlişkisi Yönüyle İbadet Eğitimi." *Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi* 22/01 (2022), 38-46.
- Kur'an Yolu Meâli*. çev. Hayreddin Karaman vd. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 4. Basım, 2015.
- Kasapoğlu, Abdurrahman. "Gelişim Psikolojisi Açısından Kur'an'da 'Bülûğ' Olgusu". *C.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi* 10/2 (2006), 269-291.
- Ḳurtubî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Ebî Bekr b. Ferh. *el-Câmi' li-aḥkâmi'l-Kur'ân=Tefsîru'l-Ḳurtubî*. thk. Ahmed el-Berdûnî - İbrahim eṭ-Ṭafeyyîş. 20 Cilt. Kahire: Dâru'l-Kütübî'l-Mısriyye, 2. Basım, 1964.
- Mâlik b. Enes, Ebû 'Abdullâh Mâlik b. Enes b. Mâlik el-Medenî. *el-Muvattâ'*. thk. Muḥammed Muştafâ el-'A'zamî. 8 Cilt. Abu Dabi: Muessesetu Zâyid b Sultân, 1425/2004.
- Ma'mer b. el-Müsennâ, Ebû Ubeyde. *Mecâzü'l-Kur'ân*. thk. Muhammed Fuad Sezgin. Kahire: Mektebetü'l-Hâne'î, 1381.
- Mâtürîdî, Ebû Mansûr Muhammed b. Muhammed b. Mahmûd. *Tefsîru'l-Mâtürîdî=Te'vilâtü Ehlî's-sünne*. thk. Mecdî Baslûm. 10 Cilt. Beyrut-Lübnan: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2005.
- Mâverdî, Ebü'l-Hasen Alî b. Muhammed b. Habîb el-Basrî. *Tefsîru'l-Mâverdî=en-Nüket ve'l-uyûn*. thk. es-Seyyid ibn Abdilmaksûd b. Abdirrahim. 6 Cilt. Beyrut-Lübnan: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, ts.
- el-Baqri, Mehmet Mâhir. "Sayıların Kur'an-ı Kerim'de Kullanımına Yönelik Dilbilimsel Bir İnceleme". çev. Türkmen Dursun Ali. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 22 (2006), 205-229.
- Merâgî, Ahmed Mustafa. *Tefsîrü'l-Merâgî*. 30 Cilt. Mısır: Şirketü Mektebeti ve Matbaatı Mustafa el-Bâbî el-Halebî ve Evlâdihî, 1946.
- Mevdûdî, Ebu'l-Alî. *Tefhîmu'l-Kur'an*. 7 Cilt. İstanbul: İnsan Yayınları, 2. Basım, 1991.
- Mukâtil b. Süleymân, Ebü'l-Hasen. *Tefsîru Mukâtil b. Süleymân*. thk. Abdullâh Mahmûd Şehâte. 5 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâs, 1423.
- Müslim, Ebü'l-Hüseyn el-Kuşeyrî en-Nîsâbûrî. *el-Câmi'u's-şahîh*. thk. Muhammed Fuâd Abdulbâkî. 5 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, ts.
- Nesefî, Ebü'l-Berekât Hâfızüddîn Abdullah b. Ahmed b. Mahmûd. *Tefsîru'n-Nesefî=Medârikü't-tenzîl ve ḥakâ'iku't-te'vîl*. thk. Yusuf Ali Bedîvî. 3 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kelimi't-Tayyib, 1998.
- Râzî, Fahrüddîn Muhammed b. Ömer. *Mefâtîhu'l-ğayb=et-Tefsîrü'l-kebîr*. 32 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, 3. Basım, 1420.
- Reşîd Rızâ, Muhammed. *Tefsîrü'l-Kur'âni'l-ḥakîm*. 12 Cilt. Mısır: el-Hey'etü'l-Mısriyyetü'l-Âmme li'l-Kitâb, 1990.
- Sa'lebî, Ebû İshâk Ahmed b. Muhammed b. İbrâhîm. *el-Keşf ve'l-beyân 'an tefsîri'l-Kur'ân*. thk. Ebû Muhammed b. 'Âşûr. 10 Cilt. Beyrut-Lübnan: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, 2002.

- Şeâlibî, Ebû Zeyd Abdurrahmân b. Muhammed b. Mahlûf. *el-Cevâhirü'l-ħisân fî tefsîri'l-Kur'ân*. thk. Muhammed Ali Muavviz - Âdil Ahmed Abdulmevcûd. 5 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, 1418.
- Sem'ânî, Ebü'l-Muzaffer Mansûr b. Muhammed b. Abdilcebbâr et-Temîmî el-Mervezî. *Tefsîrü'l-Kur'ân*. thk. Yâsir b. İbrahim, Ğanîm b. Abbâs b. Ğanîm. 6 Cilt. Riyad-Suud: Dâru'l-Vatan, 1997.
- Seyyid Kutub, İbrahim Hüseyin. *Fî Zılâli'l-Kur'ân*. 6 Cilt. Beyrut-Kahire: Dâru's-Şurûk, 17. Basım, 1412.
- Süyûtî, Ebü'l-Fazl Celâlüddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr b. Muhammed el-Hudayrî. *ed-Dürrü'l-menşûr*. 8 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Fikr, ts.
- Şehristânî, Ebu'l-Feth Muhammed b. 'Abdu'l-Kerîm eş-Şehristânî. *el-Milel ve'n-Nihâl*. 3 Cilt. b.y.: Muessesetu'l-Halebî, ts.
- Taberî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr b. Yezîd el-Âmülî. *Câmi 'u'l-beyân fî te'vîli'l-Kur'ân*. thk. Ahmed Muhammed Şâkir. 24 Cilt. Müessesetü'r- Risâle, 2000.
- Tahânevî, Muhammed b. 'Alî b. el-Kâđî Muhammed Hâmîd b. Muhammed Şâbir el-Fârûkî el-Ħanefî. *Keşşâfu İştilâhâti'l-Funûn ve'l-'Ulûm*. thk. 'Alî Daħrûc. 2 Cilt. Beyrut: Mektebetu Lubnân Nâşirûn, 1996.
- Tirmizî, Ebû İsâ Muhammed b. İsâ b. Sevre (Yezîd). *el-Câmi 'u'l-Kebîr - Sünenü't-Tirmizî*. thk. Beşâr Ivâd Ma'rûf. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Ğarb el-İslâmî, 1998.
- Vâhidî, Ebü'l-Hasen Alî b. Ahmed b. Muhammed en-Nîsâbûrî. *el-Vasîf fî tefsîri'l-Kur'âni'l-mecîd*. thk. Âdil Ahmed Abdulmevcûd vd. 4 Cilt. Beyrut-Lübnan: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1994.
- Yazır, Elmalılı Muhammed Hamdi. *Hak Dîni Kur'an Dili*. 10 Cilt. İstanbul: Eser Neşriyat ve Dağıtım, 1979.
- Yıldız, Fahreddin. "İslâmî İlimler, Divan Edebiyatı ve Tasavvuf Geleneğindeki Yeriyle Tarihten Günümüze Popüler Hadis Kitapları: Kırk Hadisler". *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi* 11/21 (2013), 407-455.
- Zeccâc, Ebû İshâk İbrâhîm b. es-Serî. *Me'âni'l-Kur'ân ve i'râbüh*. thk. Abdülcelîl Abduh Şelebî. 5 Cilt. Beyrut: Âlemü'l-Kütüb, 1988.
- Zemahşerî, Ebü'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer b. Muhammed el-Hârizmî. *el-Keşşâf 'an Ħakâ'iki ğavâmizi't-tenzîl*. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, 3. Basım, 1407.
- Zemahşerî, Ebü'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer b. Muhammed el-Hârizmî. *Esâsü'l-belâĝa*. thk. Muhammed Bâsum Uyûnussûd. 2 Cilt. Beyrut-Lübnan: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1998.

Şırnak Üniversitesi
İlahiyat Fakültesi Dergisi

Şırnak University
Journal of Divinity Faculty

ISSN: 2146-4901
e-ISSN: 2667-6575

YAZAR KATKI ORANI BEYANI (AUTHORS' CONTRIBUTION STATEMENT)

Makale Bilgisi (Article Information): Tefsir Kaynakları Bağlamında Peygamberlik Yaşı
(Age of Prophethood in The Context of Tafsir Sources)

Makaledeki Yazar Katkılarının Yüzde ile Gösterilmesi (Showing Author Contributions in the Article as Percent)		1. Sorumlu Yazar (Responsible Author)	2. Katkı Sunan Yazar (Contributer Author)
Çalışmanın Tasarlanması	Conceiving the Study	%50	%50
Veri Toplanması:	Data Collection	%50	%50
Veri Analizi	Data Analysis	%50	%50
Makalenin Yazımı	Writingup	%50	%50
Makale Gönderimi ve Revizyonu	Submission and Revision	%50	%50

Not(e): Belgenin imzalı asıl nüshası dergi süreç dosyalarında da mevcuttur (The signed original copy of the document is available in the journal process files archive).